

Kisőrsi Zsófia

A kisebbség miatt kirekesztve, avagy az ingázók szélesvásznon

A jelen előadás *Az ingázók társadalmának ábrázolása vizuális és audiovizuális forrásokban az államszocializmus időszaka alatt* című, az ÚNKP ösztöndíj keretében megvalósuló kutatás részeredményeit mutatja be. Az ÚNKP keretében végzett kutatásom arra irányul, hogy összegyűjtsem, rendszerezem és elemezzem azokat a vizuális (karikatúrák, rajzok, fotók) és audiovizuális (elsősorban: játékfilmek) ábrázolásokat, amelyek az államszocializmus időszaka alatt az ingázókat megjelenítették.

Az államszocializmus időszaka alatt a kortárs ingázókat a játék- és dokumentumfilmekben is hátrányosan ábrázolták. Sokszor iszákosnak, munkakerülőnek, agresszívnek bélyegezték az állandó falusi lakóhellyel rendelkező városi gyárban dolgozó férfiakat – akiket a közbeszédben és a sajtóban bejáróknak, ingázóknak, esetleg kétlakiaknak hívtak. A filmek többségében normaszegő férfiakként jelenítették meg az ingázókat.

Manapság akár szakmai, akár nem szakmai közegben megkérdezzük, hogy ki lehettek a korszak ingázói, szinte kivétel nélkül a borsodi fekete vonatok népéről, a Nyugati-, Keleti-pályaudvarokban féldéciző – filmekben ábrázolt – férfiokról kezdenek el beszélni a megkérdezettek.

Holott, a fővárosba nagyobb távolságról utazó hetente, havonta vagy ritkább időközönként hazajáró – úgynevezett távolsági ingázók – az összes ingázónak egészen elenyésző hányadát tették ki. Kik voltak akkor azok az ingázók, akiknek a száma a korszak végére elérte a csaknem kétmillió főt? Nem ők. Hanem, olyan asszonyok és férfiak, akik naponta a műszak befejeztével siettek busszal vagy kerékpárral a gyáruktól – mai közlekedési viszonyokhoz képest nem távoli – 10-30 km-es távolságban lévő otthonukhoz. Ők általában nem a restiben várakoztak, nem kártyáztak, a munkásszállásokat is csak hírből ismerték, mégis ők is ingázók voltak, sőt, ők tették ki a többséget.

A filmek alkotói és befogadó közegük, a társadalom nem tett különbséget ingázó és ingázó között. A napi ingázókat a távolsági ingázók elterjedt ábrázolása miatt a távolsági ingázókkal azonosította a társadalom. Az ingázóknak mint a paraszt és munkás osztálytól is idegen személyeknek konstruálása során fontos volt a különböző ingázóknak tulajdonított deviáns viselkedési formák (alkoholizálás, hűtlenség, szerencsejáték) hangsúlyozása. Ezen elítélt magatartásformákat filmekben tudták a legszélesebb körben és leghatékonyabban közvetíteni a kortársak számára.

Az előadás első felében számszerűen összegzem az ingázókat ábrázoló filmeket, valamint bemutatom, hogy milyen módszer szerint dolgoztam. Ezt követően ismertetem az elemzési szempont, majd bemutatom az elemzés során kapott eredményeket. Az előadás zárasaként pedig az újonnan kapott eredmények ismeretében megpróbálom átfogó képet adni a szocialista időszak alatt ingázók képi ábrázolásáról azzal, hogy vizuális és audiovizuális forrásokat együtt, az ideológiai ráhatásukat és a különféle források egymásra gyakorolt hatását, kölcsönhatását középpontba állítva elemezzem.